

Beyond the Bricks and the Mortar: Mapping Out Your Own Personal Exodus

1a) Hagadah of Pesach

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה. הֲרִי אֲנִי כְּבֹן
שִׁבְעִים שָׁנָה. וְלֹא זָכִיתִי שֶׁתֹּאמַר
יְצִיאַת מִצְרַיִם בַּלַּיְלוֹת. עַד שֶׁדִּרְשָׁה בֶּן
זוּמָא שְׁנֵאמַר. לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ. יְמֵי חַיֶּיךָ –
הַיָּמִים. כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ – הַלַּיְלוֹת. וְחֻכְמִים
אוֹמְרִים. יְמֵי חַיֶּיךָ – הָעוֹלָם הַזֶּה. כָּל יְמֵי
חַיֶּיךָ – לְהֵבִיא לִימּוֹת הַמְּשִׁיחַ:

Rabbi Elazar Ben Azaria said: I am as seventy years old and I never found a proof that one should remember the Exodus at night, until the proof of Ben Zomma: "That you shall remember the Exodus from Egypt ALL the days of your life.: (Deut 16:3) "The days of the your life" implies mentioning Yetziat Mitzrayim by day "ALL the days of your life" includes nighttime too!

b) Separate Mitzvah of סיפור יציאת מצרים on the Seder Night Hagadah - retelling of the story

הֵיִינוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם. וְאִפְלוּ כָּלְנוּ חֻכְמִים.
כָּלְנוּ נְבוֹנִים. כָּלְנוּ יוֹדְעִים אֶת הַתּוֹרָה.
מִצְוָה עָלֵינוּ לְסַפֵּר בִּיְצִיאַת מִצְרַיִם. וְכָל
הַמְּרַבֵּה לְסַפֵּר בִּיְצִיאַת מִצְרַיִם הֲרִי זֶה
מְשֻׁבָּח:

And even if all of us were wise, all men of understanding, all elderly, all of us knowing the Torah, **there is still a mitzvah upon us to tell about the Exodus from Egypt.** And whoever talks about it at length is praiseworthy.

- Kiddush on Shabbos and Yom Tov -
זכר ליציאת מצרים

2a) Parshas Toldos – Bereishis Ch. 26

19. And Isaac's servants dug in the valley, and they found there a well of living waters. **יט. וַיִּחְפְּרוּ עֲבָדֵי יִצְחָק בְּנַחַל וַיִּמְצְאוּ שָׁם בְּאֵר מַיִם חַיִּים:**

20. And the shepherds of *Gerar* quarreled with Isaac's shepherds, saying, "The water is ours"; so he named the well **Esek**, because they had **contended** with him. **כ. וַיִּרִיבוּ רְעֵי גֵרָר עִם רְעֵי יִצְחָק לֵאמֹר לָנוּ הַמַּיִם וַיִּקְרָא שֵׁם הַבְּאֵר עֵשֶׂק כִּי הִתְעַשְׂקוּ עִמּוֹ:**

21. And they dug another well, and they **quarreled** about it also; so he named it **Sitnah**. **כא. וַיִּחְפְּרוּ בְּאֵר אַחֶרֶת וַיִּרִיבוּ גַם עָלֶיהָ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ שִׁטְנָה:**

22. And he moved away from there, and he dug another well, and they did not quarrel over it; so he named it **Rehoboth**, and he said, "**For now the Lord has made room for us, and we will be fruitful in the land.**" **כב. וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם וַיִּחְפֹּר בְּאֵר אַחֶרֶת וְלֹא רָבוּ עָלֶיהָ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ רְחֹבוֹת וַיֹּאמֶר כִּי עָתָה הִרְחִיב יְהוָה לָנוּ וּפְרִינוּ בְּאֶרֶץ:**

b) Ramban - *the deeds of the fathers are a sign for the children*

Scripture gives us a lengthy account of the matter of the wells when in the literal interpretation of the story there would seem to be no benefit nor any great honor to Yitzhak in that he and his father did the identical thing. However, there is a hidden matter here since Scripture's purpose is to make known a future matter. **A well of living water alludes to the House of God which the children of Yitzhak will build.** ...He called the first well "Esek" (Contention), which is an allusion to the First Beit haMikdash, concerning which the nations contended with us and instigated quarrels and wars with us until they destroyed it. The second well was called "Sitnah" (enmity), a name harsher than the first. This alludes to the Second Beit haMikdash... And during its entire existence they were a source of enmity unto us until they destroyed it and drove us from it into bitter exile. **The third well he called Rechovot ("spacious"). This is a reference to the "Future House", which will be speedily built in our days, and it will be done without quarrel and feud, and God will enlarge our borders...**

What is the connection between the Beit Hamikdash and "spaciousness"???

3) Pirkei Avos, Ch. 5

ה עֲשָׂרָה נִסִּים נַעֲשׂוּ
לְאַבוֹתֵינוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ לֹא

.....

עוֹמְדִים צְפוּפִים כִּדּוּ וּמִשְׁתַּחֲוִים
רוֹחִים בָּהֶן, וְלֹא הָיָה זָקָשׁ וְעָקְרָב

Ten miracles were performed were for our ancestors in the Beit Hamikdash....When they stood, they were cramped, but when they prostrated themselves, they had room...

Very impressive....but what's the significance of this נס??

4a) Shmos, Ch. 32

16. Now the tablets were God's work, and the inscription was God's inscription, engraved on the tablets.

טז. וְהִלְחֹת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים
הָמָּה וְהַמְּכָתֵב מִכְּתַב אֱלֹהִים
הוּא חֲרוֹת עַל הַלְּחֹת:

b) Pirkei Avos 6:2

<p>שְׂאִין לָךְ בֶּן חוֹרִין אֱלֹא מִי שְׁעוֹסֵק בְּתַלְמוּד-תּוֹרָה</p>	<p>(שמות לב), וְהִלְחֹת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הָמָּה וְהַמְּכָתֵב מִכְּתַב אֱלֹהִים הוּא חֲרוֹת עַל הַלְּחֹת, אֵל תִּקְרָא חֲרוֹת אֱלֹא חֲרוֹת מֵב,</p>
--	---

"The writing (on the Two Tablets) was the writing of God, graven (in Hebrew, *harut*) upon the tablet," our Sages comment (Tractate Avot 6:2), "Do not read the word as '*harut*', but as '*herut*' - freedom." For the truly free person is one who engages in Torah study...

c) Compare to Bava Metziah 10a

דכתיב: "כי לי בני ישראל עבדים"
עבדי הם, ולא עבדים לעבדים!

"Bnai Yisrael are my servants" - My servants and not servants of servants!

Some freedom, huh?

5a) Sefer Shmos, Ch. 1

13. So the Egyptians enslaved the children of Israel with **back breaking labor**.

יג. ויַעֲבֹדוּ מִצְרַיִם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּכָרֶךְ:

14. And they embittered their lives with hard labor, with clay and with bricks and with all kinds of labor in the fields, **all their work that they worked with them with back-breaking labor**.

יד. ויִמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בְּעֵבֶדֶת קֶשֶׁה
בְּחֹמֶר וּבִלְבָנִים וּבְכָל עֲבֹדָה בְּשָׂדֶה
אֶת כָּל עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר עָבְדוּ בָהֶם
בְּכָרֶךְ:

What's the problem with the second paruk?

b) Talmud, Sotah 11b picks up on this...

את כל עבודתם אשר עבדו בהם בכרך - אמר רבי שמואל בר נחמני
אמר רבי יונתן: שהיו מחליפין מלאכת אנשים לנשים ומלאכת נשים לאנשים.

All their service wherein they made them serve with rigor.³ R. Samuel b. Nahmani said in the name of R. Jonathan: **They changed men's work for the women and the women's work for the men...**

*Maybe women doing men's work,
but men doing women's work???*

c) Rashi

וזו היא קשה - שלא היו רגילים בכך
This was difficult, because they weren't used to it..

Dr. Nachum Bronznik in the "Or Hamizrach" Journal:
This affected the male/female roles, family life, aimed at lowering the birth rate, breakdown of family

d) Maharal, commentary on Sotah

**לנשים. כל הנזכרים בכתוב, כולם הם דברים שאינם
ראויים לאדם והם נגד טבעו ולפיכך נקרא מרירות,**

All of those mentioned in the verse are matters unfit for a person and against his nature, and are therefore referred to as "bitter"...

**6a) The Torah says that the Jewish slaves built Pithom and Raamses
- look how the Talmud in Sotah 11a explains this:**

**את פיתום ואת רעמסס - רב ושמואל, חד אמר: פיתום שמה, ולמה נקרא
שמה רעמסס? שראשון ראשון מתרוסס; וחד אמר: רעמסס שמה, ולמה
נקרא שמה פיתום? שראשון ראשון פי תהום בולעו.**

Pithom and Raamses³⁵ — Rav and Shmuel differ [in their interpretation]:⁴¹
one said: Its real name was Pithom, and why was it called Raamses? **Because one building after another collapsed [mithroses].** The other said that its real name was Raamses, and why was it called Pithom? **Because the mouth of the deep [pi tehom] swallowed up one building after another.**

6b) Excerpted from, "Building Pitom and Ramses"

By Rabbi Shimon Apisdorf

The human need for meaning may be second only to our need for air. It is so basic that even the existentialist who sees existence as nothing more than an anxiety-riddled fluke, is forced to come up with some sort of meaning with which to pad the dreary cell of life. It is so powerful that an entire branch of psychoanalytic thought rests on the assertion that when one is deprived of meaning, all is lost, yet given a sense of meaning, one can prevail over the worst suffering and deprivation.

Believe me, Pharaoh knew exactly what he was doing. The Talmud relates that the region of Pitom and Ramses was a wet, sandy marshland hardly fit for a construction site. But Pharaoh's real aim was destruction, not construction. He chose the site of Pitom and Ramses because he hoped that the futility of Jewish efforts would give rise to a sense of inescapable anguish...*Each morning the Jews were once again saddled with the fate of fruitless labors. Brick after meaningless brick, their hollow feeling of agony intensified.*

7a) Shmos Ch. 6

9. Moses spoke thus to the children of Israel, but they did not hearken to Moses because of [their] shortness of breath and because of [their] hard labor.

ט. וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה כֵּן אֶל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל מֹשֶׁה
מִקְצֶר רוּחַ וּמֵעֲבֹדָה קָשָׁה :

b) Pardes Yosef

שני טעמים יש לדבר מה שהקדימו בני לצאת
ממצרים קודם הזמן. ראשית, משום שהיו כבר שקועים
עמוק בטומאת מצרים ואילו נתעכבו עוד זמן מה היו
נטמעים כליל בין המצרים ולא היו יכולים לצאת בתור
עם ישראל. וזהו "מקצר רוח" - מחמת חוסר כוחות
רוחניים להחזיק עוד מעמד. ושנית, משום שקושי

Why did B'nai Yisrael leave Mizraim before the set time? First, because they were immersed in Egyptian impurity and were they to have stayed longer, they would have been absorbed completely by the Egyptians. And this is what "mikotzer ruach" means - because of their lack of spiritual power to stand strong for much longer....

תהלים פרק קיח 8a)
Tehillim 118

(ה) מן המצר קראתי יה ענני במרחב יה:

5 Out of my straits I called upon the LORD;
He answered me with great width.

b) Midrash Tehillim

מן המצר קראתי יה ענני במרחב יה, הרי זו אמורה כלפי כנסת ישראל בשעה שהיו משועבדים בטיט ובלבנים במצרים, שנאמר וימרו את חייהם בעבודה קשה, הרחיב להם הקב"ה וענה אותם במרחב יה, שנאמר כנפי יונה נחפה בכסף ואברותיה בירקרק חרוץ.

"out of the straits etc" - This is referring to the community of Israel, at a time when they were enslaved with bricks and mortar...The Holy One, Blessed be He, expanded things for them and answered them with width...

c) Another midrash:

מן המיצר. — ביציאת מצרים. ענני במרחב — בקריעת ים סוף (מדרש) ביציאת מצרים לא הגיעו עדיין לידי מדרגת אמונה עילאה.

"Out of the straits" - with the exodus from Egypt. "He answered me" with great width" - at the splitting of the Sea.

9a) Now look at what they said at the Splitting of Sea:

2. The Eternal's strength and His vengeance were my salvation; **this is my God, and I will make Him a habitation**, the God of my father, and I will ascribe to Him exaltation.

ב. עֲזֵי וְזִמְרַת יְהוָה וַיְהִי לִי
לִישׁוּעָה זֶה אֱלֹהֵי וְאַנְוָהוּ
אֱלֹהֵי אָבִי וְאֶרְמְנָהוּ:

b) *Commentary of Onkelos*
דין אלהי ואבני ליה מקדש

- So what is the מרחב of the Splitting of the sea?
- What image do you have of the Splitting of the sea?
Let's go back to the earlier reference of the space limitations of the Beit Hamikdash:

10a) Sfas Emes, Bereishis, Parshas Vayigash:

ואיתא במקדש עומדין צפופין ומשתחויין רווחים
שע"י הביטול והשתחוי' זוכין להתגלות קדושה
עליונה שהוא בחי' ענני במרחב.

It says, "In the Beit Hamikdash they were crowded when they stood, but when they bowed down they had plenty of room - through submitting and bowing (to Hashem) they merited a higher level of personal holiness, along the lines of "answer me with width..."

b) Maharal's commentary on Pirkei Avos cites the same idea, then adds:

שהשתחו לשם י"ה יתברך ושם זה מרחיב בצרה
לכך היו משתחויים רוחים, כי היו מביאים ההרחבה
ממקום רחובות. ואחר כך אמר ולא הזיק נחש ועקרבו

...the Jewish people brought width from a place called Rechovot...

Now, where have we seen the idea of Rechovot before?
Even once we say this, what is difficult about the Maharal's comments?

c) R. Avraham Alter

או יאמר, על פי מה שפירש השל"ה הקדוש, עומדים צפופים ומשתחויים
רוחים, היינו אם כל אחד, מן הנאספים, הוא "עומד", היינו עם גדלות, או
צפופים, חסר מקום, כי עבור אנשים גאים, כל מקום שנותנים להם, לא טוב
הוא, אבל "ומשתחויים", באם שכל אחד, עומד עם ענוה, או רוחים, כל מקום
שהוא, מורוח הוא, וכאן כתיב, "ויקרבו כל העדה ויעמדו", היינו עם גדלות, כי

Based on what the Holy Shlah said, "They were cramped when they stood but had room when they bowed down..": If each person of those gathered is "standing" - ie with self-importance - then, they were "cramped", lacked space. Because for haughty people, any place that you give them - isn't satisfactory - but when they are bowing down, since each is humble - then, they have space...anywhere they are is "spacious"...

11a) Eicha Ch. 1

גְּלַתְּהָ יְהוּדָה מֵעֵנִי וּמֵרֵב עֲבֹדָה הִיא יִשְׁבָּה בַּגּוֹיִם לֹא מִצָּאָה מְנוּחַ
כָּל רִדְפָיָהּ הַשִּׁיגוּהָ בֵּין הַמְּצָרִים :

b) Rashi

בין המצרים - שיש גובה מכאן ומכאן ואין מקום לנוס:

המצרים - גבולים של שדה וכרם ומדרש אגדה בין שבעה עשר בתמוז לתשעה באב:
Bein Hamitzarim - there is a fence here and there and there is no place to run.... Hamitzarim - borders of a field and vineyard. The midrash: between the 17th of Tammuz and the 9th of Av...

12a) Tehilim Ch. 136

(יג) לַגִּזְרֵי יָם סוּף לַגִּזְרִים כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדּוֹ:
וְהַעֲבִיר יִשְׂרָאֵל בְּתוֹכּוֹ כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדּוֹ

13. To Him Who cut the Sea of Reeds asunder, for His kindness is eternal.

14. And caused Israel to cross in its midst, for His kindness is eternal.

b) Rashi

(יג) לַגִּזְרִים - י"ב קרעים לי"ב שבטים:

12 slices - for 12 tribes

c) Midrash Tanchumah

והמים להם חומה, א"ר יהודה בר אלעאי
כיון שירדו ישראל על הים נקרע להם ים
סוף, שנאמר לגזור ים סוף וגו' והיו המים
עומדים חומות חומות, חלונות חלונות והיו
ישראל מסתכלין ורואים ומספרים זה עם
זה, כדי שתשוב דעתם עליהם, שנאמר

R. Yehuda B'R. Elyai said, "When Israel descended into the sea, the Red Sea split, as it says, "To Him Who cut the Sea of Reeds asunder" - and the water stood up as walls, with windows - and the Israelites were looking and seeing and talking to one another, so that they would be at ease....

13) Sfas Emes - Pesach

ענין יציאת מצרים וק"י"ס אח"כ דכתיב מן המצר קראתי כו' זה יציאת מצרים.
ענין במרחב יה זה ק"י"ס. ..והי' כדי להשיג הארת עלמא דאתכסיא ושם מקום רחבת
ידיים. וכתוב אנכי כו' המעלך מארץ מצרים הרחב פיך כו'. פי' שאחר שיש גאולה מן
המיצר הן בכלל הן בפרט איש ישראל צריך אח"כ למלאות ידו בהתרחבות להטות כל
נפשו להשי"ת. כי הגאולה היא הכנה להעבודה.

Yetziat Mizraim and the splitting of the sea afterwards, as it says,
"From the straits....this is the Exodus from Egypt...Answer me with
width, this is the splitting of the sea...The (salvation) was in order form
them to appreciate the light of the hidden world, which is a place of
"wide hands". It also says, "I am the Lord your G-d who lifted you out
of the Land of Egypt, open your mouths wide and I will fill them.."
The explanation is as follows: After redemption from the "Metzar", the
straits, both the entire Jewish people, and each Jew individually, must
fill his hand with width, to orient his soul to Hashem, may He Be
blessed, because the redemption (from slavery) is preparation for
Avoda...